

Bevezetés a versenyjogi és fogyasztóvédelmi jogi ismeretekbe kis- és középvállalkozások számára*

Bevezetés

A jelen tanulmány célja, hogy a versenyjog és a fogyasztóvédelmi jog területén a vállalkozások számára alapvető ismereteket bemutassa. A piaci verseny során az egyik legfontosabb, hogy a vállalkozások fair, tisztességes módon járjanak el. Ennek során a vonatkozó jogi normák célja az is, hogy védjék a gazdasági versenyhez fűződő közérdeket, a versenytársak és a fogyasztók jogait, érdekeit. Napjainkra ugyan elmondható, hogy a piaci szereplők versenyjogi és fogyasztóvédelmi ismerete erősödött, ugyanakkor még mindig megfigyelhető az is, hogy a vállalkozók egy része üzleti magatartását kimondottan a verseny- és fogyasztóvédelmi szabályok megsértésére - főként a fogyasztók megtévesztésére - építi. Jogsértés esetén az illetékes hatóságoknak azonban számos eszköz áll a rendelkezésére annak érdekében, hogy szankcionálják a jogszerűtlen vállalkozói magatartásokat.

I. Versenyjogi ismeretek

A versenyjogunk elsődleges jogforrása a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (továbbiakban: Tpv., illetve versenytörvény), amely tiltja a tisztességes verseny követelményeibe ütköző, illetve a gazdasági versenyt korlátozó piaci magatartást, valamint megakadályozza a vállalkozásoknak a versenyre hátrányos összefonódását és emellett szabályozza a szükséges szervezeti és eljárási kérdéseket is.

A jogszabályt megalkotása óta közel ötvenszer módosította az országgyűlés az állandóan változó társadalmi- és gazdasági viszonyokhoz igazodóan.

A Tpv. alkalmazhatósági köreit vizsgálva rögzíthető, hogy azok közül a legfontosabb a jogszabály tárgyi hatálya, amely kimondja, hogy a versenytörvény a természetes és a jogi személynek, valamint - a jogszabályban rögzített bizonyos kivételekkel – a külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepének, azaz összefoglalóan a vállalkozások Magyarország területén tanúsított piaci magatartására terjed ki. A törvény hatálya alá tartozik továbbá – az Európai Gazdasági Térségen kívül tanúsított a tisztességtelen verseny tilalmába és az üzleti döntések tisztességtelen befolyásolásának tilalmába ütköző magatartások kivételével – a vállalkozás külföldön tanúsított piaci magatartása is, ha annak hatása Magyarország területén érvényesülhet (ezt nevezzük extraterritoriális hatálynak). A személyi hatályt vizsgálva a Tpv. a vállalkozásokra terjed ki. Vállalkozót szélesen kell értelmezni, mivel annak a gazdasági

* A tanulmány a 2020-1.1.2-PIACI-KFI-2021-00306 számú „Okos Révkalauz HUB” című projekt keretében készült.

tevékenységet folytató személyt (egyéni vállalkozó, gazdasági társaságok, így pl. betéti társaság korlátolt felelősségű társaság stb.) tekintjük. Mindezekre figyelemmel a jogalkotó a törvény alanyi hatályát olyan szélesen vonja meg, hogy az kiterjed mindenkire, illetve minden szervezetre, aki vagy amely piaci magatartást tanúsít vagy tanúsíthat.

A hazai versenyjognak öt nagy területe van.

- A tisztességtelen verseny tilalma
- Az üzleti döntések tisztességtelen befolyásolásának tilalma
- A versenyt korlátozó megállapodások tilalma
- A gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalma
- A fúziókontroll

1. A tisztességtelen verseny tilalma

1.1. A versenytörvény ezen fejezete egy generálklauzulával kezdődik, amely rögzíti, hogy tilos gazdasági tevékenységet tisztességtelenül – különösen a megrendelők, vevők, igénybe vevők és felhasználók (együttesen: üzletfelek), illetve a versenytársak törvényes érdekeit sértő vagy veszélyeztető módon vagy az üzleti tisztesség követelményeibe ütközően – folytatni. A generálklauzula lényege, hogy azt azokra a jogellenes magatartásokra lehet és kell alkalmazni, amelyeket a jogalkotó ugyan külön nem szabályoz, mint speciális jogsértés, azonban mégis olyan vállalkozói tevékenységről van szó, amely nem tisztességes.

Az, hogy milyen magatartás nem minősül tisztességesnek az üzleti életben kialakult szokások és elvárások határozzák meg (pl. ilyennek minősület egy nem fair munkaerőcsábítás), valamint figyelembe kell venni a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) alapelveit is (pl. jóhiszeműség és tisztessége, az adott helyzetben elvárható magatartás).

A tisztességtelen verseny tilalmának a megsértése miatti eljárás lefolytatása a bíróság hatáskörébe tartozik, a perre pedig a törvényszéknek van hatásköre, amelyhez a magatartás tanúsításától számított hathónapos elévülési határidőn belül kell a keresetet benyújtani. A magatartás tanúsításától számított három év eltelté után perindításnak nincs helye.

1.2. Az általános tiltás mellett azonban a legtipikusabb jogellenes magatartások az alábbiak.

1.2.1. Hírnévsértés

Tilos valótlan tény állításával vagy híresztelésével, valamint valós tény hamis színben való feltüntetésével, úgyszintén egyéb magatartással a versenytárs jó hírnevét vagy hitelképességét sérteni, illetőleg veszélyeztetni.

Mivel a vállalkozások közötti versenyben komoly szereppel bír a jó hírnév, a „goodwill”, ezért - a valóságnak nem megfelelő állítással - a versenytárs személyére, termékére, az általa végzett szolgáltatásra vonatkozóan nem lehet inkorrekt információt terjeszteni. A jogsértést csak versenytárs sérelmére lehet elkövetni. a jóhírnévsértést el lehet követni gondatlanul és szándékosan is.

Nem jogszerű magatartás az is, ha a versenytárs egyfajta közvetítőként továbbadja (híreszteli) a másót szerzett, a versenytárs jóhírnevét, hitelképességét sértő, illetőleg veszélyeztető információt, de valós tény hamis színben való feltüntetésével, ferdítéssel. Ugyanakkor, ha valaki a versenytársra vonatkozó valós tényt állít, vagy híresztel, az még akkor sem jogellenes, ha ez adott esetben hátrányosan érinti a másik vállalkozás jóhírnevét.

1.2.2. *Bojkottfelhívás*

Tilos máshoz olyan tisztességtelen felhívást intézni, amely harmadik személlyel fennálló gazdasági kapcsolat felbontását vagy ilyen kapcsolat létrejöttének megakadályozását célozza.

Fontos megjegyezni, hogy nem minden felhívás (pl. kedvezőbb eladási ár, jobb értékesítési feltételek kínálása) jogellenes, hanem csak a tisztességtelenek.

Fentiek mellett az olyan felhívás, amelyik beazonosítható vállalkozásra vonatkozik jogellenes. Ez nem jelenti azt, hogy a bojkottáltat név szerint kell a felhívásban megjelölni, elég, ha a felhívás címzettje vagy címzettjei az adott körülmények mellett azt egyértelműen a vállalkozásra vonatkoztatják.¹

1.2.3. *Jellegbitorlás*

A rendelkezés értelmében tilos valamely forgalomképes ingó dolgot vagy szolgáltatást a versenytárs hozzájárulása nélkül olyan jellegzetes külsővel, csomagolással, megjelöléssel – ideértve az eredetmegjelölést is – vagy elnevezéssel előállítani, forgalmazni vagy reklámozni, továbbá olyan nevet, árujelzőt vagy egyéb megjelölést használni, amelyről a versenytársat, illetve annak termékét, szolgáltatását szokták felismerni.

A szolgai utánzás tiltása mögött az áll, hogy egy csalárd vállalkozás ne profitálhasson olyan pl. elnevezés, vagy termék külső, logó lemásolásával, amelyhez az eredeti versenytárs vállalkozás nagy anyagi-, idő-, illetve egyéb ráfordítással jutott hozzá.

Az összehasonlíthatóság kérdésében a döntő, hogy mire asszociál a fogyasztó és amennyiben ennek során arra a következtetésre jutunk, hogy pl. egy konkurens cég által bevezetett új elnevezés alapján a versenytársat ismerik fel, akkor a jellegbitorlás megvalósul.

1.2.4. *Összehasonlító reklám*

Összehasonlító reklámról abban az esetben beszélhetünk, ha a reklám közvetlenül vagy közvetve, de a megrendelők, vevők, igénybe vevők és felhasználók, együttesen az üzletfelek számára egyértelműen felismerhetővé tesz egy másik vállalkozást vagy egy másik árut.

Az összehasonlító reklám alapvetően nem tiltott, mivel sok esetben hasznos lehet. A termékeket, vállalkozásokat összehasonlító reklámok kiemelkedő jelentőséggel bírnak az üzletfelek tájékozottsága szempontjából. Az összehasonlító reklám

¹ Zavodnyik József: Kompakt kommentár a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényhez, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/99600057.TV/ts/20240301/lr/3>, 2024.04.28.

mentesítheti az üzletfeleket a piacon való tájékozódás, információszerzés terhei alól, elősegítheti, hogy az üzletfelek megfelelő piaci áttekintéssel rendelkezzenek.

Az összehasonlító reklám akkor tilos, ha

- a) versenytárs vagy annak neve, áruja, árujelzője vagy egyéb megjelölése jó hírnevéből adódó tisztességtelen előnyszerzésre vezethet,
- b) versenytárs vagy annak neve, áruja, árujelzője vagy egyéb megjelölése jó hírnevét sértheti,
- c) az árut valamely védjeggyel vagy egyéb védett megjelöléssel ellátott más áru utánzataként vagy másolataként mutatja be, vagy
- d) arra vezethet, hogy a piaci szereplők a vállalkozást versenytársával, illetve a vállalkozás nevét, áruját, árujelzőjét vagy egyéb megjelölését a versenytársával összetéveszthessék.

1.2.5. *Tilos a versenyeztetés*

Tilos a versenyeztetés – így különösen a versenytárgyalás, a pályázatadás –, az árverés, a tőzsdei ügylet tisztaságát bármilyen módon megsérteni. E tilalmat csak azokra a magatartásokra kell alkalmazni, amelyeket a versenytörvény más rendelkezése vagy külön törvény nem szabályoz.

A jogpolitikai célja ezen rendelkezésnek, hogy bizonyos ügyletek a lehető legnagyobb nyilvánosság előtt történjenek, mivel a nyilvánosság önmagában is garanciát jelent arra, hogy a piac hatásai érvényesüljenek.² A közbeszerzési eljárásokban létrejött kartell megállapodások a Tpvt. egyéb rendelkezéseibe³ ütköznek, valamint társadalomra veszélyes büntetendő cselekmények is, azonban a vállalkozások a szükséges szolgáltatások, illetve termékek beszerzésére is versenyeztethetik az eladókat, az adott szolgáltatást nyújtókat.

A verseny tisztasága sokféleképpen megsérthető, erre már a kiírás során is lehetőség van⁴ (pl. olyan határidőt szab meg a pályázat benyújtására az azt kiíró vállalkozás, hogy csak az tud eredményes pályázatot benyújtani, akinek előzetes információi voltak arról, milyen okiratokat kell benyújtani, hogy sikeres legyen). Elmondható, hogy jogvita esetén a bíróságnak kell a konkrét tényállás alapján eldöntenie, sérelmet szenvedett-e a verseny tisztasága, ennek során a kifogásolt eseményeket nem mechanikusan értékelve, hanem az észszerűség keretein belül, az eset összes körülményeinek figyelembevételével, a gazdasági élet általánosan elfogadott magatartási normái alapján mérlegelve.⁵

² Dr. Kaszainé dr. Mezei Katalin, Dr. Miskolczi Bodnár Péter: kézikönyv a versenyjogról, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó 1997., 84. o.

³ Tpvt. 11.-12. §

⁴ Kúria Gfv.IX.30.191/2008/6.

⁵ BDT2001. 480.

2. Az üzleti döntések tisztességtelen befolyásolásának tilalma

A versenytörvény alapján tilos a gazdasági versenyben az üzletfeleket megtéveszteni.⁶

Szintén jogellenes és tiltott a fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolása, azonban ezt a területet egy speciális jogforrás, az Fttv.⁷ szabályozza, amelynek főbb ismérveit a tanulmány II. fejezete mutatja be.

Visszatérve arra az esetre, amikor a vállalkozás nem egy fogyasztót, hanem egy másik vállalkozást, mint üzletfelek téveszt meg azt állíthatjuk a vonatkozó szabályozás alapján, hogy jogellenesnek minősül a vállalkozásnak, illetve a vállalkozás érdekében vagy javára eljáró személynek az áru értékesítésével, szolgáltatásával vagy eladásösztönzésével közvetlen kapcsolatban álló olyan üzleti kommunikációja, információközlése, valamint egyéb üzleti gyakorlata, amely

a) jelentős információ tekintetében valótlan tény tartalmaz, vagy valós tény – figyelemmel megjelenésének valamennyi körülményére – olyan módon jelenít meg, hogy megtéveszti vagy alkalmas arra, hogy megtévevessze azokat az üzletfeleket, akik felé irányul, vagy akik tudomására juthat, vagy

b) – figyelembe véve valamennyi tényszerű körülményt, továbbá a kommunikáció eszközeinek korlátait – az adott helyzetben az üzletfél üzleti döntéséhez szükséges és ezért jelentős információt elhallgat, elrejt, vagy azt homályos, érthetetlen, félreérthető vagy időszerűtlen módon bocsátja rendelkezésre, és ezáltal befolyásolja az üzletfelek vagy lehetséges üzletfelek gazdasági magatartását, vagy erre alkalmas.

Jelentősnek minősül különösen az olyan információ, amely az áru lényeges jellemzőire, így például különösen annak kivitelezésére, összetételére, műszaki jellemzőire, mennyiségre, származási helyére, eredetére, beszerezhetőségére, szállítására, az adott célra való alkalmasságára, a használatától várható eredményekre, egészségre gyakorolt hatásaira, az áru ára vonatkozik.

A versenytörvény alapján jogszerűtlen az üzletfelek megtévesztése mellett az üzletfelek választási szabadságát indokolatlanul korlátozó üzleti gyakorlat alkalmazása. Ilyennek minősül olyan körülmények teremtése, amelyek jelentősen megnehezítik az áru, illetve az ajánlat valós megítélését, más áruval vagy más ajánlattal történő tárgyszerű összehasonlítását, ha ez befolyásolja az üzletfelek vagy lehetséges üzletfelek gazdasági magatartását, vagy erre alkalmas.⁸

A Tpv. 8.-9. §-ban említett rendelkezéseit akkor kell alkalmazni, ha az üzleti gyakorlat kizárólag önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében eljáró személyt érint.

Az üzleti gyakorlat megítélése során pedig az olyan üzletfél magatartását kell alapul venni, aki a gazdasági kapcsolatokban általában elvárhatóan tájékozott, és az adott helyzetben általában elvárható figyelmességgel és körültekintéssel jár el.

Annak megállapításánál, hogy a vállalkozás tájékoztatása megtévesztésre alkalmas-e, a használt kifejezéseknek az üzleti életben elfogadott általános jelentése az irányadó.

⁶ Tpv. 8. §

⁷ A fogyasztói szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény

⁸ 59/2017. VJ

A versenytörvény ezen fejezete ezt követően az összehasonlító reklámot szabályozza, amely közvetve vagy közvetlenül felismerhetővé tesz egy vagy több versenytársat, annak (azoknak) az áruját. Az ilyen jellegű reklám nem tilos, azonban meg kell felelnie az alábbi feltételeknek:

a) kizárólag azonos rendeltetésű vagy azonos szükségleteket kielégítő áruk hasonlíthatók össze (pl. ugyanannak a betegségnek a kezelésére vonatkozó gyógyszerek),

b) az összehasonlításnak az áruk lényeges, meghatározó, jellemző és ellenőrizhető tulajdonságára kell vonatkoznia, és – ha az ár is az összehasonlítás tárgyát képezi, akkor e vonatkozásban is – tárgyilagosnak kell lennie (pl. azonos darabszámot tartalmazó gyógyszerek ára legyen összehasonlítva a reklámban),

c) eredetmegjelöléssel rendelkező termékek összehasonlítása kizárólag azonos eredetmegjelölésű termékekre vonatkozhat.

Fentiek mellett figyelni kell, hogy az összehasonlító reklám ne sértse a Tpv. 6/A. §-ban meghatározott követelményeket (ilyen a tisztességtelen előnyszerzés, a versenytárs jó hírnevének a megsértése, levédett termék másolása, a versenytárral való összetéveszthetőség veszélye).

3. A kartell (a gazdasági versenyt korlátozó megállapodás tilalma)

A versenyjog egyik legszigorúbban szankcionált jogsértése a kartell. A versenyt korlátozó megállapodások pont ellentétes hatást gyakorolnak a vállalkozások közötti versenyre, mivel a vállalkozások piaci döntéseiket ilyen esetben nem önállóan hozzák meg, hanem helyette korlátozzák, illetve kizárják a fair, tisztességes üzleti magatartást pl. eladási/szolgáltatási árak rögzítésével. A versenytörvény alapján tilos a vállalkozások közötti megállapodás és összehangolt magatartás, valamint a vállalkozások egyesülési jog alapján létrejött szervezetének, köztestületének, egyesülésének és más hasonló szervezetének a döntése, megállapodása, amely a gazdasági verseny megakadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza, vagy ilyen hatást fejthet, illetve fejt ki.⁹ Versenytársak közötti megállapodás az olyan vállalkozások között létrejött megállapodás, amelyek az érintett piacok bármelyikén egymásnak tényleges vagy lehetséges versenytársai.

Mivel jogszabály tiltja a kartellt, ezért a kartell megállapodás jogkövetkezménye a semmisség, azaz senki sem hivatkozhat a versenyt korlátozó megállapodás rendelkezéseire, abból igénye nem származhat.

A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának elvi jelentőségű döntése alapján meg kell jegyeznünk, hogy versenyjogi szempontból akkor is létrejön egy megállapodás, ha az a polgári jog vagy társasági jog előírásai alapján érvénytelennek bizonyulna. A vállalkozás megállapodásban való részvétele megállapítható, ha a megbeszélésen jelenlevő személy aláírásra nem volt jogosult, de a többi jelenlevő joggal feltételezte, hogy ennek alapján a vállalkozás a megállapodásnak megfelelően fog eljárni. (VJ/145/2001.) Szintén fontos, hogy amennyiben egy vállalkozás egy vállalkozások közötti megbeszélésen kinyilvánítja a közeljövőben követni kívánt, verseny

⁹ Tpv. 11. § (1) bekezdés

szempontból releváns üzletpolitikáját a kartell egy megvalósulási formájának, összehangolt magatartásnak minősül¹⁰. Ilyenkor, kifejezett elzárkózás bizonyíttósága hiányában mindazon vállalkozások részesei – esetlegesen különböző mértékben – a versenyellenes összejárásnak, akik részt vesznek az ülésen, illetve akiknek tudomására jutott versenytársuk bejelentése. (VJ/13/2002.)¹¹

A kartellnek több csoportosítását különböztetjük meg. Az első csoportosításban tipizálhatjuk a horizontális és a vertikális megállapodásokat. A horizontális kartellben a piac ugyanazon a szintjén lévő versenytársak között jön létre (pl. két tényleges vagy potenciális gyártó cég, mint versenytársak kötnek megállapodást), míg a vertikálisnál pedig a piac elérő szintjén lévő (pl. gyártó – nagykereskedő – kiskereskedő) vállalkozások kötnek versenyt korlátozó megállapodást.

A kartellek második csoportosítását tárgykörük szerint tehetjük meg. Itt megkülönböztethetünk különösen árkartellt¹², piacfelosztó kartellt, a megtermelt mennyiségre vonatkozó, a kapacitást felosztó, valamint közbeszerzési eljárásban megkötött kartellt.

Bizonyos esetekben a szigorú jogszabályi tilalom alól kivételeket és mentesületeket találunk. A Tpv. alapján megítélendő vertikális megállapodásokra a vertikális megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alóli mentesítéséről szóló 306/2022. (VIII. 11.) Korm. rendelet alkalmazandó. Nem minősül kartellnek az a megállapodás sem, ha egymástól nem független vállalkozások között jön létre, vagy a vállalkozás és az azt közösen irányító egyik vállalkozás között jön létre, és kizárólag azokon az érintett piacokon tanúsított magatartással kapcsolatos, amelyeken a közösen irányított vállalkozás működik. Szintén nem esik a tilalom alá a megállapodás, ha csekély jelentőségű. Így, ha a versenytársak közötti megállapodást kötő feleknek és az azoktól nem független vállalkozásoknak az együttes részesedése az érintett piacok egyikén sem haladja meg a tíz százalékot, valamint amennyiben a nem versenytársak közötti megállapodásnál, a megállapodást kötő egyes feleknek a tőlük nem független vállalkozásokkal együttes piaci részesedése külön-külön az érintett piacok egyikén sem haladja meg a tizenöt százalékot.

Önértékeléssel szintén mentesül a megállapodás az általános kartelltilalom alól, amennyiben a következő négy feltételt teljesíti: 1. az hozzájárul a termelés vagy a forgalmazás ésszerűbb megszervezéséhez, vagy a műszaki vagy a gazdasági fejlődés előmozdításához, vagy a környezetvédelmi helyzet vagy a versenyképesség javulásához;

¹⁰ Összehangolt magatartásról akkor van szó, ha két vagy több vállalkozás egymással tudatosan együttműködik – anélkül, hogy egymással megállapodást kötnének – annak érdekében vagy azzal a hatással, hogy a verseny kényszerítő nyomásától megszabaduljanak, illetve azt enyhítsék. Az összehangolt magatartásnak nem feltétele közös cselekvési terv részletes kidolgozása. Elegendő a versenytársak közötti olyan tudatos együttműködés, kapcsolatfelvétel, amelynek célja vagy hatása a versenytársak jövőbeli magatartásának befolyásolása, akár oly módon, hogy előttük egy vállalkozás felfedi jövőbeli piaci magatartását. Ezzel a magatartással a megállapodáshoz hasonlóan kizárják, vagy legalábbis jelentősen csökkentik a versenyfolyamatban benne rejlő, a szereplők egymástól független cselekvése esetén meglévő bizonytalansági tényezőt, mint a hatásos verseny mozgatórugóját. (VJ/114/2002.)

¹¹https://gvh.hu/pfile/file?path=/szakmai_felhasznaloknak/versenytanacsi_dokumentumok/Elvi_jelent_osegu_dontesek_2023_-_Tpv.pdf&inline=true, 2024.05.30.

¹² Például ilyen típusú kartell jött létre akkor, amikor versenytárs vállalkozások írásos megállapodásban rögzítették az eredetiségvizsgálat díjait, majd elektronikus levélváltással egyeztettek a jövőben alkalmazásra kerülő díjakról.

2, a megállapodásból származó előnyök méltányos része a megállapodásban részt nem vevő üzletfelekhez jut; 3. a gazdasági verseny velejáró korlátozása vagy kizárása a gazdaságilag indokolt közös célok eléréséhez szükséges mértéket nem haladja meg; és 4. nem teszi lehetővé az érintett áruk jelentős részével kapcsolatban a verseny kizárását. Fontos azonban megjegyezni, hogy a mentesülési feltételeket annak kell bizonyítania, aki arra a mentesülés érdekében hivatkozik.

4. A gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalma

A vállalkozások közötti versenyben nem jogellenes, amennyiben egy piaci szereplő egyre növekszik és gazdasági erőfölénybe kerül a többi versenytárral szemben. Ami tilos viszont, hogy ha visszaél az erőfölényes helyzetével az adott vállalkozás.¹³

A gazdasági erőfölénnyel való visszaélés objektív kategória, vagyis míg a polgári jogi viszonyokban – így a szerződési jogban is – úgy kell eljárni, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható, addig a versenyjogi elbírálás alá eső erőfölényes vállalkozások magatartásának jogellenességéhez nincs szükség felróhatóságra, illetve megítélésük sem az általában elvárható magatartáshoz igazodik. Az erőfölényes vállalkozások – éppen jelentős piaci hatású, adott esetben nagyszámú piaci partnert érintő szerződéseik, és ezáltal a versenyt (a közérdeket) széleskörűen érintő negatív piaci hatás miatt – az átlagos piaci erejű vállalkozásokhoz képest fokozott felelősséggel bírnak. (VJ/126/2000.)¹⁴

A versenytörvény felsorolja, hogy melyek az erőfölényben lévő vállalkozás által leggyakrabban előforduló visszaélések típusai, amelyek az alábbiak:

- üzleti kapcsolatokban – ideértve az általános szerződési feltételek alkalmazásának esetét is – tisztességtelenül vételi vagy eladási árakat állapít meg¹⁵, vagy más módon indokolatlan előnyt köt ki, vagy hátrányos feltételek elfogadását kényszeríti ki;
- a termelést, a forgalmazást vagy a műszaki fejlődést a végső üzletfelek kárára korlátozza;
- indokolatlanul elzárkózik az ügylet jellegének megfelelő üzleti kapcsolat létrehozásától, illetve fenntartásától;
- a másik fél gazdasági döntéseit indokolatlanul előny szerzése céljából befolyásolja;
- az árut az ár emelését megelőzően vagy az ár emelkedésének előidézése céljából, vagy egyébként indokolatlanul előny szerzésére, illetve versenyhátrány okozására alkalmas módon a forgalomból indokolatlanul kivonja, illetőleg visszatartja;
- az áru szolgáltatását, átvételét más áru szolgáltatásától, átvételétől, továbbá a szerződéskötést olyan kötelezettségek vállalásától teszi függővé, amelyek természetüknél fogva, illetve a szokásos szerződési gyakorlatra figyelemmel nem tartoznak a szerződés tárgyához;

¹³ Tpvt. 21. §

¹⁴ https://gvh.hu/pfile/file?path=/szakmai_felhasznaloknak/versenytanacsi_dokumentumok/Elvi_jelentosegu_dontesek_2023_-_Tpvt.pdf&inline=true, 2024.05.30.

¹⁵ Tisztességtelenül megállapítottnak (túlzottan magasnak) minősülhet az ár, ha a gazdasági erőfölényben lévő vállalkozás a korábban érvényesített árát nagyobb mértékben emeli, mint azt a gazdálkodási körülményeiben objektíve bekövetkezett változások indokolják. (VJ/17/1998.)

- azonos értékű vagy jellegű ügyletek esetén az üzletfeleket indokolatlanul megkülönbözteti, ideértve olyan árakat, fizetési határidőket, megkülönböztető eladási vagy vételi feltételeket vagy módszereket alkalmaz, amelyek egyes üzletfeleknek hátrányt okoznak a versenyben;
- a „felfaló árazás”, azaz a versenytársaknak az érintett piacról való kiszorítására vagy a piacra lépésük akadályozására alkalmas, nem a versenytársakéhoz viszonyított nagyobb hatékonyságon alapuló, túlzottan alacsony árakat alkalmaz;
- a piacra lépést más módon indokolatlanul akadályozza;
- a versenytárs számára indokolatlanul hátrányos piaci helyzetet teremt, vagy gazdasági döntéseit indokolatlan előny szerzése céljából befolyásolja.

5. A vállalkozások összefonódásának ellenőrzése¹⁶

A vállalkozások működésében előfordulhat, hogy növekedését, terjeszkedését a piacon, oly módon valósítja meg, hogy „felvásárol” egy másik társaságot, amellyel összeolvad, vagy beolvaszt a saját vállalkozásba. Előfordulhat olyan eset is, hogy az összefonódás a megszerzendő társaságban történő irányításszerzéssel, illetve azáltal valósul meg, hogy a fúzióban részes vállalkozások közösen hoznak létre egy általuk irányított társaságot. A versenytörvényben szabályozott fúziókontroll rendelkezések célja, hogy az érintett piacot figyelembe véve lényeges összefonódásokat versenyfelügyeleti ellenőrzés alá vonjon.

A versenytörvény alapján a vállalkozások összefonódása (koncentrációja) jön létre az alábbi esetekben:

- két vagy több előzőleg egymástól független vállalkozás összeolvad, az egyik a másikba beolvad, vagy a vállalkozás vállalkozásrésze a vállalkozástól független másik vállalkozás részévé válik,
- egy vállalkozás vagy több vállalkozás közösen közvetlen vagy közvetett irányítási jogot szerez valamely tőle független vállalkozás felett, vagy több, tőle független, de egymástól nem független vállalkozás felett, vagy
- több, egymástól független vállalkozás közösen hoz létre általuk irányított olyan vállalkozást, amely egy önálló vállalkozás valamennyi funkcióját tartósan képes ellátni.

A vállalkozások összefonódását a Gazdasági Versenyhivatalnak be kell jelenteni, ha valamennyi érintett vállalkozás csoport, valamint az érintett vállalkozás csoportok tagjai és más vállalkozások által közösen irányított vállalkozások előző üzleti évben elért nettó árbevétele együttesen a húszmilliárd forintot meghaladja, és az érintett vállalkozás csoportok között van legalább két olyan vállalkozás csoport, amelynek az előző évi nettó árbevétele a vállalkozás csoport tagjai és más vállalkozások által közösen irányított vállalkozások előző évi nettó árbevételével együtt egymilliárd-ötszázmillió forint felett van.

A Kormány a vállalkozások összefonódását közérdekből – így különösen a munkahelyek megőrzése, az ellátás biztonsága érdekében – nemzetstratégiai jelentőségűnek minősítheti. Az ilyen, illetve a Tpv. 25. §, 25/A § és 25/B §-okban megjelölt összefonódásokat nem kell a Gazdasági Versenyhivatalnak bejelenteni.

¹⁶ Tpv. 25. §

Fontos megjegyezni, hogy az összefonódás az összefonódás-bejelentés elintézésére a versenytörvényben előírt¹⁷ határidő leteltéig, illetve – ha az összefonódás-bejelentés alapján e határidőn belül az összefonódás vizsgálatára versenyfelügyeleti eljárás indult – a versenyfelügyeleti eljárást befejező döntésig, de legfeljebb az eljárásra irányadó ügyintézési határidő lejártáig nem hajtható végre, így különösen az összefonódás következtében szerzett szavazati jogok, illetve a vezető tisztségviselők kijelölésére vagy megválasztására vonatkozó jogosultságok nem gyakorolhatók; az összeolvadó vagy beolvadó, illetve a korábban független vállalkozás vagy vállalkozásrész döntéseinek meghozatala és az összefonódó vállalkozások közötti üzleti kapcsolatok folytatása során az összefonódást megelőző helyzet alapján kell eljárni.

A GVH akkor tiltja meg a fúziót, ha az jelentős mértékben csökkenti a versenyt az érintett piacon, különösen gazdasági erőfölény létrehozása vagy megerősítése következményeként.

Az összefonódás versenyjogi elbírálásakor mérlegelni kell az összefonódással járó előnyöket és hátrányokat. Ennek során vizsgálni kell különösen az alábbiakat:

- az érintett piacok szerkezetét; az érintett piacokon fennálló vagy lehetséges versenyt, a beszerzési és az értékesítési lehetőségeket; a piacra lépés és a piacról történő kilépés költségeit, kockázatait, valamint műszaki, gazdasági és jogi feltételeit; az összefonódás várható hatását az érintett piacokon folyó versenyre;
- az érintett vállalkozások piaci helyzetét és stratégiáját, gazdasági és pénzügyi képességét, üzleti magatartását, bel- és külső versenyképességét, illetve ezek várható változásait;
- az összefonódásnak a szállítókra és az üzletfelekre gyakorolt hatását.

A versenyhivatal a fenti feltételek vizsgálatát követően megtiltja a fúziót, ha az jelentős mértékben csökkenti a versenyt az érintett piacon. Amennyiben pedig az összefonódás nem hátrányos a gazdasági versenyre, akkor azt a bejelentés alapján a GVH tudomásul veszi és erről hatósági bizonyítványt ad ki, illetve deklaratív jelleggel a bejelentés alapján indult eljárás lezárásaként hozott határozatban rögzíti ezen tény.

II. Fogyasztóvédelmi jogi ismeretek

2008. évig a versenytörvény szabályozta a fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolását, azonban a jogalkotó az adott évben speciális jogszabályként megalkotta a fogyasztói szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvényt (Fttv.), amely a termékhez kapcsolódó, a kereskedelmi ügylet lebonyolítását megelőzően, annak során és azt követően a fogyasztóval szemben alkalmazott kereskedelmi gyakorlatokra, valamint az ilyen kereskedelmi gyakorlat tekintetében alkalmazott magatartási kódexekre vonatkozó követelményeket, és az azok megsértésével szembeni eljárási rendelkezéseket szabályozza.

Vállalkozásnak minősül, aki a kereskedelmi gyakorlat tekintetében önálló foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével összefüggő célok érdekében jár el.

A jogszabály három lépcsőben tiltja a fogyasztókkal szembeni jogellenes vállalkozói magatartásokat.

¹⁷ Tpv. 43/N. § (1) bekezdés

Első lépcsőben tilos a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat megvalósítása. Ilyennek minősül a kereskedelmi gyakorlat, amelynek alkalmazása során a kereskedelmi gyakorlat megvalósítója nem az ésszerűen elvárható szintű szakismerettel, illetve nem a jóhiszeműség és tisztesség alapelveinek megfelelően elvárható gondossággal jár el és amely érzékelhetően torzítja a fogyasztói magatartást, vagy erre alkalmas.

Második lépcsőben az Fttv. tiltja a megtévesztő, valamint agresszív kereskedelmi gyakorlatot is. Megtévesztő az a kereskedelmi gyakorlat, amely valótlan információt tartalmaz, vagy valós tény – figyelemmel megjelenésének valamennyi körülményére – olyan módon jelenít meg, hogy megtéveszti vagy alkalmas arra, hogy megtéveszse a fogyasztót pl. a termék lényeges jellemzői (ilyen lehet az ár, beszerezhetősége, az egészségre gyakorolt hatása, tesztelése, ellenőrzöttsége vagy annak eredménye stb.) tekintetében. Agresszív pedig az a kereskedelmi gyakorlat, amely – figyelembe véve valamennyi tényszerű körülményt – pszichés vagy fizikai nyomásgyakorlással – akár a fogyasztóval szembeni hatalmi helyzet kihasználása, akár a fogyasztó zavarása révén – az adott helyzetben jelentősen korlátozza vagy alkalmas arra, hogy jelentősen korlátozza a fogyasztónak a termékkel kapcsolatos választási vagy magatartási szabadságát, illetve lehetőségét a tájékozott döntés meghozatalára, és ezáltal a fogyasztót olyan ügyleti döntés meghozatalára készíti, amelyet egyébként nem hozott volna meg, vagy erre alkalmas. Végezetül a törvény melléklete felsorol 35 db olyan tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat típust, amelynek megvalósulása minden további vizsgálat nélkül jogsértőnek minősül (pl. ilyen a csalogató reklám alkalmazása, illetve a fogyasztó azonnali döntéshozatalra készítése céljából annak valótlan állítása, hogy a termék csak nagyon korlátozott ideig áll rendelkezésre, vagy bizonyos feltételek mellett csak nagyon korlátozott ideig áll rendelkezésre, és ezáltal a fogyasztó megfosztása a tájékozott döntéshez szükséges időtől és alkalomtól).

A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmának megsértése miatt főszabályként a fogyasztóvédelmi hatóság jár el (amely a gyakorlatban az illetékes vármegyei kormányhivatal fogyasztóvédelmi főosztálya). A pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletével kapcsolatos feladatkörében eljáró Magyar Nemzeti Bank (MNB) jár el, ha az érintett kereskedelmi gyakorlat a vállalkozás olyan tevékenységével függ össze, amelyet az MNB felügyel, míg a Gazdasági Versenyhivatal pedig akkor jár el, ha a kereskedelmi gyakorlat a gazdasági verseny érdemi befolyásolására alkalmas. A verseny érdemi érintettségének megállapításánál a GVH figyelembe veszi az alkalmazott kereskedelmi gyakorlat kiterjedtségét, vagy a jogsértésért felelős vállalkozás méretét a nettó árbevétel nagysága alapján, illetve a gazdasági verseny érdemi érintettsége minden egyéb körülményre tekintet nélkül fennáll, ha 1. a kereskedelmi gyakorlat országos médiaszolgáltatást végző médiaszolgáltatón keresztül valósul meg, 2. a kereskedelmi gyakorlat országos terjesztésű időszakos lap vagy legalább három vármegyében terjesztett napilap útján valósul meg, 3. a fogyasztók közvetlen megkeresésének módszerével végzett kereskedelmi gyakorlat legalább három vármegyére fogyasztói felé irányul, vagy 4. a termék eladásának helyén alkalmazott eladásösztönző kereskedelmi gyakorlat legalább három vármegyében megszervezésre kerül.

Az Fttv. mellett fontos még megvizsgálunk a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvényt (Fgytv.), amely jogszabály hatálya a vállalkozások azon tevékenységére terjed ki, amely a fogyasztókat¹⁸ érinti vagy érintheti.

Az adott jogi norma a fogyasztók és vállalkozások közötti peresen eljárásen kívüli alternatív jogvita rendezésre hatalmazza fel a békéltető testületet, ezért a fogyasztók és a vállalkozások számára is fontos, hogy megismerjék ennek az eljárásnak a rendelkezéseit. A testülethez fogyasztói jogvita esetén lehet fordulni. Ilyen fogyasztói jogvitának minősül a fogyasztó és a vállalkozás közötti adásvételi vagy szolgáltatási szerződés megkötésével és teljesítésével kapcsolatos vitás ügy, valamint a fogyasztó és a vállalkozás között külön megkötésre kerülő adásvételi vagy szolgáltatási szerződés hiányában a termék minőségével, biztonságosságával, a termékfelelősségi szabályok alkalmazásával, a szolgáltatás minőségével összefüggő vitás ügy (pl. jótállási, vagy szavatossági ügyek).

A vármegyei (fővárosi) kereskedelmi és iparkamarák által működtetett békéltető testület feladata, hogy megkísérelje a fogyasztói jogvita rendezése céljából egyezség létrehozását a felek között, ennek eredménytelensége esetén az ügyben döntést hoz a fogyasztói jogok egyszerű, gyors, hatékony és költségkímélő érvényesítésének biztosítása érdekében.

Fontos megjegyezni, hogy a békéltető testület eljárása megindításának feltétele, hogy a fogyasztó az érintett vállalkozással közvetlenül megkísérelje a vitás ügy rendezését. Amennyiben a jogvita ez alapján nem rendeződött, akkor fogyasztói kérelemre indul a békéltető testületi eljárás, amelyet a békéltető testület elnökéhez kell írásban benyújtani.

Az Fgytv. 2024. január 1-től hatályos módosítása a békéltető testületekre vonatkozó szabályozásra is kihatással volt, amely bevezette, hogy a békéltető testület meghallgatás főszabályként online történik, kivéve, ha a fogyasztó kéri a személyes meghallgatást.

A testület elsődlegesen megpróbál egyezséget létrehozni a felek között. Egyezség hiányában a tanács az ügy érdemében kötelezést tartalmazó határozatot hoz, ha 1. a kérelem megalapozott, és a vállalkozás alávetési nyilatkozatában a békéltető testület döntését magára nézve kötelezőként elismerte, 2. a vállalkozás alávetési nyilatkozatot nem tett, de a kérelem megalapozott és a fogyasztó érvényesíteni kívánt igénye – sem a kérelemben, sem a kötelezést tartalmazó határozat meghozatalakor –

¹⁸ fogyasztó: az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy, aki árut vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje. A békéltető testületre vonatkozó szabályok alkalmazásában – a fogyasztói jogviták online rendezéséről, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról szóló, 2013. május 21-i 524/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet alkalmazásának kivételével – fogyasztónak minősül a fentiekben túlmenően az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységi körén kívül eső célok érdekében eljáró, külön törvény szerinti civil szervezet, egyházi jogi személy, társasház, lakásszövetkezet, amely árut vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz vagy az áruval kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció, ajánlat címzettje. A belső piacon belül a vevő állampolgársága, lakóhelye vagy letelepedési helye alapján történő indokolatlan területi alapú tartalomkorlátozással és a megkülönböztetés egyéb formáival szembeni fellépésről, valamint a 2006/2004/EK és az (EU) 2017/2394 rendelet, továbbá a 2009/22/EK irányelv módosításáról szóló, 2018. február 28-i (EU) 2018/302 európai parlamenti és tanácsi rendelet [a továbbiakban: (EU) 2018/302 rendelet] alkalmazásában fogyasztónak minősül a fentiekben túlmenően az (EU) 2018/302 rendelet szerint vevőnek minősülő vállalkozás is,

nem haladja meg a kétszázezer forintot, 3. ajánlást tesz, ha a kérelem megalapozott, azonban a vállalkozás az eljárás kezdetekor úgy nyilatkozott, hogy a tanács döntését kötelezőként nem ismeri el, illetve ha a tanács döntésének elismeréséről egyáltalán nem nyilatkozott.

Végezetül a tanács a fogyasztó kérelmének elutasításáról dönt, ha a meghallgatást követően a kérelmet megalapozatlannak találja.

Összességében megállapítható, hogy mind a versenyjogi, mind a fogyasztóvédelmi normák és eljárási szabályok ismerete elengedhetetlenül szükséges a versenyben résztvevő jogalanyok számára, mert azok birtokában egyrészt fair, tisztességes módon tudnak egymással versenyezni, másrészt hatékonyan tudják jogi- és gazdasági érdekeiket a Gazdasági Versenyhivatal előtt, illetve a békéltető testületi eljárásban képviselni.